

en met een « Ach, die kleine » verried hij zich bijna. Hij toonde zich in schijn heel streng bij de ondervraging, maar wist het zoo aan te leggen dat hij gelast werd met een onderzoek ten huize. En daarmee had hij zijn doel bereikt, want, naar hij later liet blijken, had hij op het eerste oogenblik vermoed dat hij hier voor een streek van den fameuzen Blackx stond. Hij zou er dus naar handelen.

En nochtans, had hij geweten !! Het nummer van « De Vrijschutter », dat men haar tegelijk met de « Libre Belgique » voorlegde, had Ida vier dagen te voren helpen drukken. Voor hen die « De Vrijschutter » regelmatig kregen zal het misschien belangwekkend zijn te weten dat het juist het nummer was met de treurende vrouw en de Vlaamsche torens op het titelblad.

Serk vertrok dus met zijn gevangene. Men wou hem vier man meegeven. Hij wou aan die wachten hun zondagsrust niet onttrekken en zou vier man gaan halen in de Kommandantur te Halle.

Hij vroeg ze daar niet en zette in zijn verslag dat de Kommandantur gesloten was. Hij wou ten allen prijze dit nieuwe slachtoffer redden uit de klauwen der onmenschen.

Toen ze ter bestemming aankwamen, deed hij geen onderzoek, zette zich op een stoel om wat te praten en vertrok zooals hij gekomen was. Nu ten minste zou hij toch werkelijk niets gevonden hebben, want de aankomst in Halle van Ida met haar begeleider was door een lid der familie Desmarets per telefoon aangekondigd.

De dochter mocht dus thuis blijven. Serk zou het weten te bewerken dat hare invrijheidstelling zou aangenomen worden. In afwachting mocht ze zich echter niet op straat vertoonen.

Den 18en September daaropvolgende werd ze naar Brussel geroepen voor een nieuw onderhoor. Dit had plaats om 10 uur en duurde tot 's middags. Daardoor kwam ze te laat in 't gevang, waar ze naartoe werd geleid, en ze mocht het weer stellen zonder eten. Maar verder werd ze heel den dag met rust gelaten.

's Anderendaags onderging ze vier verhooren. Daar ze niet wou bekennen, kreeg ze veel slagen, onder andere verscheidene matrakslagen op de borst.

's Maandags, weer vier ondervragingen.

's Dinsdags, een enkele.

Dienzelfden avond werd ze door Serk zelf uit het gevang gehaald, dit buiten het medeweten der anderen. Daarna werd ze niet meer veront-rust, want Serk had het dossier vernietigd. Dat wil niet zeggen dat zij rustig bleef, integendeel ze ging er dapperder op los dan vroeger.

Maar Blackx waakt. Hij kreeg het gedaan de handelingen van Serk aan het licht te brengen. Deze werd naar het Oostfront gestuurd. Dit was bedoeld als straf, maar in werkelijkheid was het een verlossing voor hem. Meer dan eens had hij reeds bekend hoe pijnlijk het hem was de smee-kingen der echtgenooten en moeders te moeten hooren, zonder hen te kunnen helpen. Hij was anders zoo gaarne bereid aan hun uitvluchten en... leugens geloof te hechten. « Nog liever stond ik in de vuurlijn dan hier », bekende hij.

Doch ook Serk had zijn vrienden in de Werbestelle, en dezen hebben kunnen bewijzen dat Blackx zich liet omkoopen in zekere gevallen, en als straf werd hij naar een tuchtkamp gestuurd. Het schijnt wel dat hij na eenigen tijd weer vrij kwam om den jachthond te spelen. In een gevecht met mannen van den weerstand, te Edin-

gen, die werkweigeraars bevrijdden, zijn er vier speurhonden gedood en een gekwetst geweest. Blackx zou de gekwetste geweest zijn. Dit is echter niet door ons kunnen bewezen worden.

Buiten nog eenige opzoekingen naar den zoon Ebrard, werd de drukkersfamilie voor verscheidene maanden betrekkelijk gerust gelaten. We zullen verder zien dat er hun toch nog wat weggelegd was voor later.

OVER DIEVERIJEN DE BEVOLKINGSREGISTERS

De aanleiding van het schrijven van dit boekje was, zooals we het bij het begin zegden, het terugbrengen der bevolkingsregisters op het stadhuis te Halle. Nu zal de lezer wel graag iets vernemen over het « stelen » der registers en der daarbijbehorende steekkaaten.

Het was de h. Desmarets die het zaakje ontwierp en tot een goed einde bracht, natuurlijk, met de hulp van eenige flinke medewerkers.

Leon Desmarets was de stichter en de officieel aangestelde leider van de plaatselijke afdeeling van M. N. B. (Nationale Belgische Beweging). Hij kreeg opdracht dit zaakje op te knappen, om in de mate van het mogelijke, de mannen van de Werbestelle te beletten de namen op te nemen van de werkplichtige mannen en meisjes, en verder de opsporing der weigereraars te bemoeilijken.

Het hoofdbestuur M.N.B.-Brussel raadde aan zonder wapens op te treden om, in geval van tegenslag of aanhouding van een der medewerkers, de straffen minder zwaar te maken of ten minste toch de doodstraf te vermijden.

De gevaren waren niet denkbeeldig. Op eenige stappen van het stadhuis was het huis De Rijcke

betrokken door officieren der plaatselijke bezetting; schildwachten bewaakten het huis dag en nacht. De « zwarte » politiecommissaris, Buys, had eenige dagen te voren aan de agenten bevel gegeven, regelmatig alle uren een ronde te doen in de bureelen van den burgerlijken stand, na het vertrek der bedienden. Ook eenige politieagenten waren niet te vertrouwen. Daaronder was agent Dubois de ergste van allen. Deze kon wel als de kwade geest van commissaris Buys aanzien worden.

Op dat oogenblik waren ook al de leden van het wettig bestuur vervangen door V.N.V.-ers, en daar deze laatsten allemaal « cumulards » waren kwamen ze heel dikwijls vóór of na de openingsuren op de bureelen.

Het geval was dus nogal ingewikkeld. Met geweld handelen was onmogelijk, gezien de beperkte middelen en de nabijheid der Duitsche wacht; het was ook niet aan te raden wegens gebeurlijke strafmaatregelen die tegen de bevolking konden getroffen worden. List gebruiken was dus aangewezen.

Onder de trouw gebleven politieagenten was er bijzonder één die uitblonk om zijn durf en zijn vastberadenheid. Het was Albert Harth (zoon), die ook reeds vroeger diensten had gewezen. Hij werd ingelijfd als lid bij M.N.B. en legde als dusdanig den eed af.

Nu kon heer Desmarets met hem in vertrouwen onderhandelen over hulp van zijnentwege. De voorbereiding tot het wegnemen der registers werd aan hem overgelaten en hij zou zijn opdracht knap weten uit te voeren. Weldra kwam hij met een plan voor den dag... Hij zou instaan voor het werk binnen het stadhuis. Mr Desmarets moest dan maar de boeken en de steekkaarten in ontvangst nemen en er voor zorgen ze in veiligheid te brengen.

De medewerking van Hardie maakte de zaak heel eenvoudig en juist dat deel van het werk dat anders het grootste gevaar zou opleveren, werd daardoor maar kinderspel. Nu was het maar noodig dat de ploeg die het « buitenwerk » moest verrichten, juist op het gepaste oogenblik opdaagde.

Dag en uur, zelfs tot op den minuut na, werden vastgesteld. Ziehier nu hoe alles verder verliep.

Met medehulp van twee zijner collega's, Pasteleurs en Dekegel, die hij in vertrouwen had genomen, bracht agent Hardie de bevolkingsregisters beneden den trap die uitgeeft op het dienstpoortje in den achtergevel van het stadhuis. De steekkaarten werden in een zak gestoken en vervoegden de boeken.

Ondertusschen stonden vier man — Jean Debelder, Robert Van der Oost, J. Decleyn en Guy Lerinckx — op wacht op de J. Possozplaats, achter het stadhuis gelegen, aan elken hoek een man.

Als het 8.15 rammelde op den toren, kwam de auto van den Heer Sterckx uit het Vondel gereden en hield stil vóór het poortje. Op hetzelfde oogenblik ging het deurtje open, de vier mannen traden vooruit, en, als vijfde medespeler dook daar de Heer Desmarets uit de openbare waterplaats op. Zwijgend deed elk wat hem was opgelegd en in 3 minuten waren de registers en steekkaarten opgeladen en reed de auto, langs een omweg naar de garage Sterckx.

Vóór het stadhuis hielden twee man de wacht, het waren J. Ghigny en G. Baccu. Dit was noodig geoordeeld, want op datzelfde oogenblik was Bogemans, de zwarte burgemeester, met den Ortskommandant bij den zwarten schepen Vanstalle, een vijftig meters vandaar, een glaasje

aan 't drinken. Dan was daar ook nog de Duitse schildwacht die bij de minste onraad alarm zou gemaakt hebben. Maar gelukkig is er geen onraad gekomen.

Binnen het stadhuis namen de agenten-dieven alle voorzorgen om de sporen hunner « misdaad » te doen verdwijnen. Een ruit van een der vensters van het bureel van den burgerlijken stand werd uitgesneden om te doen veronderstellen dat de dieven langsdaar waren binnengedrongen. En werkelijk, de onderzoekers zijn op een dwaalspoor gebracht !

Nochtans, de VNV-commissaris, die het onderzoek leidde, was eenige jaren aan de diensten van het parket gehecht geweest. Het was dus niet de eerste de beste. Dat was dan ook wel het bewijs dat de boekenpakkers ook niet de « eersten de besten » waren.

Vooreerst was hun dag wel gekozen : een Zaterdagavond. Ze telden er op dat de diefstal niet zou opgemerkt worden door de dienstdoende agenten die regelmatig de ronde moesten doen. Onze Hardie wist bij ondervinding dat het toezicht niet zoo scherp was als de nieuwe-orde oversten het wenschten. En werkelijk, eerst 's Maandags, bij het openen der bureelen, werd de diefstal ontdekt en werd ook... de uitgesneden ruit opgemerkt.

De groote opschudding die binnen en buiten het stadhuis volgde bracht de boeken niet weer. Het onderzoek van commissaris Buys bracht niets aan het licht. De man opperde de meening dat hij met erg handige dieven te doen had : nergens een spoor van vingerafdrukken, zelfs niet op den vensterknop. Natuurlijk de dieven hadden wel de ruit uitgesneden, maar hadden daarom het venster niet geopend ! Dan nog vond men het zonderling dat de aandacht der voor-

bijgangers niet was getrokken geweest in dien drukken Zondagavond of -nacht. Onze opspoorers dachten er niet eens aan dat de boeken op Zaterdagavond konden weggenomen zijn.

Het opbergen der gestolen waar was onder-tusschen ook geen kinderspel. Er waren zoo maar 41 groote registers — in 't geheel 180 kg. — met daarbij 16.250 steekkaarten. Dat die niet vernietigd werden, daarvoor is vooral Juf. De Jaeger, ons later dankbaar geweest.

Zooals we reeds zegden was de eerste bestemming de « garage Sterckx » geweest. Maar dat was maar een voorloopige bergplaats, veel te gevaarlijk, zoo op eenige minuten van het politiebureau. Men zocht dus wat anders. Ten slotte moest de wettige, maar door den bezetter ontslagen Schepen van den Burgerlijken Stand er maar zijn plan mee trekken: dat kwam hem toe! Dat was wel een gevaar te meer in het hoofdkwartier van de(n) Vrijschutter, maar aangezien dat niet de eenige bedreiging was, kwam het er op dat eentje niet aan: dat wordt op den duur een sport dat men noodig heeft.

Het vervoer zelf verliep zonder tegenslag, al waren er moeielijkheden aan verbonden: de auto's mochten na zonsondergang niet meer rijden; in vollen dag was er controle op de banen; men moest ook den spoorweg over waar er bestendig Duitsche wacht was.

Maar men waagde het en spon het klaar. En de registers sliepen hun vredigen slaap tot na de bevrijding van ons land en van... den onder-tusschen om andere redenen gevangen genomen heer Desmarets.

Er zijn ook wel gemakkelijke kanten aan zulke ondernemingen. De Heer Desmarets, die toch de leider van heel het zaakje was, ontving 's Maandags na het verdwijnen der registers het bezoek

van een familielid van hem. Deze persoon had natuurlijk niet het minste vermoeden van de rol door Hr Desmarets daarin gespeeld. Hij wist te vertellen dat hij in den nacht van Zondag op Maandag verscheidene auto's van de Witte Brigade vóór het stadhuis had hooren stilhouden; hij had de deur hooren openbreken en de registers « hooren » opladen.

Robert Vander Oost, de pasteibakkersgast van heer Desmarets, die 's Zaterdagsavonds werkelijk aan den diefstal had deelgenomen, woonde het gesprek bij. Hij werd door het koddige van dit verhaal zoo aangegrepen dat hij naar buiten moest springen om het uit te proesten van 't lachen! — Ja, de geschiedenis wordt soms op een aardige manier geschreven!

Alzoo ook het verhaal in de Hallenaar, het plaatselijk sluikblaadje. Hierin werd ook een geheel valsche voorstelling van de feiten gegeven; maar dit was met opzet door de belanghebbenden zelf opgedischt om het onderzoek op een verkeerd spoor te brengen.

IN HET ARBEIDSAMBT

Dat was dus een flink stuk nuttig werk achter den rug. Doch nu beschikten de slavendrijvers nog over een middel van opsporing van werkrachten: de dossiers van het arbeidsambt die in de bureelen van het « Visschersstretje » opgeborgen waren. Er waren daar meer dan 18.000 adressen met alle mogelijke inlichtingen van werklieden uit Halle en de omliggende gemeenten. Die moesten dus ook opgeruimd worden.

Het was weer eens A. Hardie die het werk zou voorbereiden. De agenten Pasteleurs en Vanderheyden zouden hem bijstaan. Heer Desmarets moest in de straat staan met zijn « bende » om 9 u. 's avonds. Op dit uur moest de agent

Hardie langs daar zijn ronde doen. Hij vertoonde zich echter niet, want de zwarte burgemeester Bogemans, was met de zwartgebroekte commissaris Buys, op het politiebureau op het oogenblik dat de agenten hun ronde moesten beginnen. Hardie had den sleutel van het Arbeidsambt op zak.

Er moest dus iets niet in den haak zijn. Langer wachten in de onmiddellijke nabijheid kon de aandacht trekken en gevaar opleveren voor de «-verhelers», zoowel vóór als na het weg nemen der dossiers. Om 10 u. werd er dan besloten weg te gaan en op een anderen dag te herbeginnen.

Maar nauwelijks was de Heer Desmarets thuis, of daar rinkelt de telefoon. Van op het politiebureau verwittigde iemand dat alles goed ging en dat men de bende opwachtte. Doch iedereen was huiswaarts gekeerd; alleen Guy Lerinckx was nog te bereiken, deze woonde daar dichtbij.

De twee gingen op stap: L. Desmarets nam den sleutel van Hardie over en drong het lokaal binnen terwijl de agent zelf het huis Vanstalle in 't oog hield, waar Bogemans en Buys hun fleschje waren gaan kraken, wat hun den laatsten tijd meer voorviel.

De dossiers werden in zakken samengedruwd en alzoo bij den Heer Desmarets thuis gedragen. Daar werden de zakken gewetensvol leeggeschud in een goed verborgen waterput. Honderden kilo's papier werden alzoo in het water gestort, doch twee dagen later kwamen die koppige dingen weer boven door een of ander reden. Alles moest dus opgevischt worden, in den oven gedroogd en in de kachel verbrand. De Hr. Desmarets, pasteibakker, heeft heel zijn inrichting op electriciteit ingericht. In zijn oven kon hij dus droogen, maar niets verbranden.

Alles was nu niet zoo vlot verlopen als met de bevolkingsregisters, toch had dit avontuurtje ook zijn gemakelijken kant. Toen de d.d. ortskommandant dien tweeden diefstal vernam, was hij dol van woede. Kommandanturke, zooals men hem noemde, ging verscheidene malen achtereen zelf op nachtronde. Hij liet bij zekere personen huiszoekingen doen, maar natuurlijk niet daar waar de dossiers waren. De politiecommissaris Buys kreeg een standje op zijn Pruisisch om zijn zoogezegde lamlendigheid.

Ondertusschen waren er weer eenige duizenden werklieden van binnen en buiten Halle voor een tijdje gerust.

DE STEEKKAARTEN DER BEVOORRADING

We hadden gehoopt dat de slavendrijvers hun menschenjacht wat gemilderd zouden hebben na het verdwijnen van de bevolkingsregisters en der steekkaarten van de stadsdiensten, alsook na de daaropvolgende vernietiging der dossiers van het arbeidsambt in 't Visschestraatje. Maar die heeren wilden blijkbaar laten zien dat ze de sterksten en de slimsten waren. Daarom lieten ze de lijsten voor opeischung van arbeidsklassen opmaken volgens de steekkaarten van den bevoorradingsdienst der stad. Daar moest dus ook een einde aan gesteld worden.

Een Witte-brigademan stelde vóór een gewapenden overval te doen. Men kon hem overtuigen dat zulks niet de gewenschte methode was en toen iemand hem beloofde zelf voor de opruiming te zorgen, legde hij er zich bij neer. Die iemand was van oordeel dat iets in den stijl van de zaak der bevolkingsregisters verkieslijker was, al bracht dat voor hem persoonlijk en voor de Vrijschuttersbende wat meer gevaar mee.

Twee zijner zonen, Alexis en Eugene, van het Geheim Leger, trokken naar de bevoorradingsbureelen, eenige minuten vóór het sluitingsuur. Deze bureelen waren gevestigd in een vroegere feestzaal van den Christen Middenstand. De twee mannen konden ongemerkt doordringen tot onder het speelverhoog voor tooneelvertooningen en lieten zich insluiten. Er dient opgemerkt dat de Heer Van Volsem, hoofd van den dienst, een handje in dat voorspel had. Na het sluiten der bureelen gingen onze « dieven » al dadelijk op verkenning. Het inzicht was, de steekkaarten bijeen te zamelen en ze dan ter plaatse in de kachel te verbranden.

Maar 't spel verliep niet zoo eenvoudig ! De kaarten waren maar nauwelijks bijeen of daar opende iemand de deur. Die was nochtans op slot. 't Moest dus iemand zijn die een sleutel bezat. De twee inbrekers verborgen zich zoo goed ze konden. Daar verscheen een vrouw. Het was « Nette ». Nette was de vrouw die in de bevoorradingsbureelen den borstel zwaaide. Ze bezat een sleutel waarmee ze binnen kon; ze had een tong waarmee ze « haar man kon staan »; ze had ook een eerlijk geweten en een vaderlandsche overtuiging.

Onze mannen sprongen op. Nette liet een schreeuw. De revolvers kwamen te voorschijn, niet om de vrouw eenig kwaad te doen, maar wel om haar door een heilzame vrees den mond te stoppen. Daarop kwam er een tweede persoon den trap op. Een mannenstem riep : « Is er iets, ma ? ».

Ma, die ondertusschen bevelen kreeg antwoordde : « Neeë ! ». — Maar de man stak het hoofd boven, zag de gewapende bandieten en sloeg op de vlucht. Nu moest er snel gehandeld worden, want onraad zou heel zeker seffens op-

dagen.' Dus, aan Nette werd bevel gegeven de deur op slot te doen, naar huis te keeren alsof er niets gebeurd was en te zwijgen; zooniet...!!! En de revolvers onderlijnden het bevel. Nette deed stipt wat haar bevolen was.

Binnen wachtten onze mannen, voor de tweede maal ingesloten, de gebeurtenissen af. Ze verborgen zich toch, uit voorzichtigheid, onder een heelen hoop pakken met ingeleverde wol, die daar onder het speelverhoog waren opgestapeld.

Eenige minuten later was de politie daar en stond voor een gesloten deur. Wat was dat nu? Allen waren dus verdwenen, ook de vrouw met den sleutel! Ze oordeelden het dus nutteloos scherven te maken en zelf in te breken. Dan maar liever opstappen! De agent zal wel van meening geweest zijn dat sommige bandieten ook goed werk hadden kunnen verrichten.

De baas van het Middenstandhuis, een Duitschgezinde, was niet zoo overtuigd. Hij had den zoon van Nette zien vluchten, zonder er iets van te begriipen. Hij zag daarna de vrouw vertrekken, maar had geen mannen opgemerkt. Waren die weggeraakt als hij de vluchtelingen op straat ging nakijken? Mysterie!!! Maar gerust was hij niet en door een gang langswaar hij vanuit de bovenverdieping in de zaal kon doordringen, kwam hij van tijd tot tijd een verkenningstochtje doen. De dieven waren dus niet tevergeefs onder de pakken gekropen. En dat spelletje duurde zoo maar tot 23 u. 40. Dan eerst werd alles rustig.

Iets voor middernacht kropen onze mannen van onder den... wolhoop waar zij met een waar kattengeduld, bijna zes uur lang op den loer hadden gelegen. Ze togen aan 't werk. Eerst begonnen ze met het verbranden der kaarten,

maar de kachel ging daarbij zoo aan 't ronken dat het alles behalve veilig klonk. Dan nog was bij het openen van den kachel de heele plaats verlicht en de vensters waren niet afgeschermd. Er moest dus iets anders op gevonden worden... Dan maar scheuren ! Doch er waren zoo maar 36.000 kartonnen steekkaarten. Een echt paardenwerk dus, dat scheuren !

Van al dien tegenslag wist men bij de jongens thuis op dat oogenblik niets. En toch viel er ondertusschen iets voor dat eenige onrust bracht. Iets vóór middernacht werd er op de deur geklopt. Wat was dat ? Was de zaak mislukt ?

— « Ziet ge 't ! », riep de vrouw tot haar man, « de jongens zijn gepakt ! »

— « Zwijg, vrouw, ga zien wat er is en spreek als ge iets weet. »

Het was tusschen beiden sedert verscheidene maanden overeengekomen, dat bij nachtelijke bezoeken de vrouw zou zien wat er aan de hand was. Desnoods zou ze dan zeggen dat de man op reis was en dat hij eerst 's anderendaags naar huis kwam. Ze ging dus en 't was... Tist Bigaré ! Nu, de Heer Bigaré was een bediende van het bevoorradingsbureel. Maar toch, hij was van de vernietiging, die op dit oogenblik aan gang was, niet op de hoogte. Wat mocht het dan wel zijn ? Hij moest mij spreken over iets heel gewichtigs, zoo vertelde hij.

Mijn vrouw komt bevend de kamer binnen en zegt wanhopig : « Ziet ge 't, ziet ge 't. Wat gaan we nu doen ? »

— « Kalm zijn, vrouw, en eerst hooren wat het is. »

— « En uw pupiter ligt weer vol papiertjes voor « De Vrijschutter ».

— « 'k Zal ze weg doen, vrouw, ga maar 'nen kruiwagen halen ! »

Maar toch eerst eens gaan hooren wat de Heer Bigaré te vertellen had. Deze kwam verwittigen dat 's anderendaags 's morgens, heel vroeg, de stad zou omsingeld worden door gestapomannen en alle jongelingen zouden aangehouden en meegevoerd worden om te onderzoeken of ze niet werkplichtig waren voor Duitschland. Mijnheer Bigaré, die wist dat er in de familie zes zonen werkweigeraars waren, had het goed gevonden hen daarvan te verwittigen.

Het was dus niet zoo erg als de vrouw gevreesd had, daar de « jongens nu niet gepakt » waren.

En toch was het wel ernstig, aangezien de niets vermoedende zonen gewapend waren, en, als ze in handen vielen beteekende dit de kogel voor hen.

De ouders vertrouwden er echter op, dat ze in mogelijke moeilijkheden hun plan zouden trekken en zelfs, als 't noodig was, hun wapens zouden gebruiken.

* * *

Intusschen ging het scheuren zijn gang in de bureelen te Halle. Maar het werk vorderde traag; de stukjes moesten klein genoeg zijn om de hersamenstelling onmogelijk te maken. Om 5 uren in den morgen was er nog niet een vierde gescheurd en een der mannen had blaren in den palm der handen. En ook de rest moest weg, onmiddellijk.

Men vond een ledigen zak, de niet gescheurde kaarten werden er in gestopt en om 5 u. 30, als 't verkeer op straat toegelaten was, trokken onze mannen met hun last buiten, recht naar de Zenne en... lieten de kaartjes zwemmen !

Iets na 6 uren kwamen de kaartendieven thuis. Ze hadden geen gestapo gezien.

* * *

Nu het naspel. — Kort na hun thuiskomst werd een kameraad naar Nette gestuurd om haar nog eens op het hart te drukken wat ze moest vertellen bij een waarschijnlijk onder-vraging.

En Nette werd aangehouden en ondervraagd. Ze vertelde de haar opgelegde historie. De politiecommissaris, een van de nieuwe orde, geloofde haar niet. Hij ondervroeg haar meermalen in den loop van den dag. Maar Nette zweeg ! Om 9 uren 's avonds werd ze losgelaten ! Ze had haar sporen verdiend en onze werkweigeraars, vooral de meisjes, waar het dezen keer om te doen was, konden weer wat geruster slapen.

CHARLES HULIN

Deze was een van die onrustige naturen voor wie lijdelijk verzet niet om uithouden was. Hij was gemengd, in alle vormen van den weerstand, aangepast aan tijd en omstandigheden, maar dan ook altijd van de eersten. In 't begin van den oorlog voleindigde hij zijn studiën in de St-Lucasschool te Brussel. Van toen af was hij reeds een ijverig verspreider van schotschriften en sluikbladen. De Vrijschutter, b.v. bracht hij aan den man vanaf begin 1941. Was het misschien aan zijn al te onstuimig karakter te wijten dat hij dan ook in den loop van dat jaar al in aanraking kwam met de Gestapo. Men deed huiszoeken bij hem thuis en ook in de St-Lucasschool. Men vond niets, ook hem niet !

Men begrijpt dat dit niet van haard was om hem stil te houden; wel integendeel. Hij sloot aan bij een verzetsgroep, bestuurd door Mevrouw « Bonne Compagnie » de stoutmoedige, haast

roekelooze valschermspringster, die later, bij de overrompeling van Duitschland, de eerste in het kamp van Buchenwald neerdaalde.

Soms was zijn woning een ware kazerne en op zeker oogenblik verborg hij bij hem een Roemeensch ingenieur, een Fransch vliegenier, een Engelschman en vier Hallenaren die door de Duitschers werden opgezocht.

Den 21sten November 1943, reisde hij naar Kortrijk waar hij een opdracht te vervullen had voor den bespiedingsdienst waar hij aangesloten was. Bij het afstappen in deze stad werd hij aangehouden door geheime politie. De aanhouding was zoo plotseling gebeurd dat hij de gelegenheid niet had zich op tijd van de heel bezwarende documenten, die hij bij zich droeg, te ontmaken.

Hij werd opgesloten in 't gevang te Kortrijk. Na een verblijf van eenige maanden werd hij naar Gent overgebracht om eenigen tijd daarna in St-Gillis te belanden.

Den 3den Augustus 1944, werd hij door het Gerechtshof van de Luftwaffe ter dood veroordeeld. Zijn opdracht te Kortrijk betrof namelijk het vliegwezen. Samen met hem werden ook nog tot de doodstraf verwezen: François Hanssens uit Halle; Jeanne Machintoeh, een Engelsche die te Lembeek verbleef; Robert Gouffaux eveneens uit Lembeek, Maurice Demanet uit Halle alsook Léon Desmarets waar we reeds van spraken. De drie laatsten moesten naar Beverloo gestuurd op 12den Augustus 1944. Eenige dagen daarna moesten de anderen naar Duitschland vertrekken. Zij werden, met korte tusschenpoozen in zes of zeven gevangenissen opgehouden om dan eindelijk vrij te komen den 23 April 1945, juist drie dagen voor den onherroepelijk vastgestelden dag voor hun terechtstelling. We

drukken op het woord « Onherroepelijk » en dat vergt een weinig uitleg.

De terechtstelling van Hulin en Hanssens was eerst bepaald op 16den April, 1945; ze zouden dan opgehangen worden. Ze waren opgesloten in 't gevang van Amberg, in Beieren, met nog een veertigtal gevangen Belgen die eveneens ter dood veroordeeld waren. Maar naar mate de datum van 16de April naderde kwamen ook de geallieerden snel naderbij. De gevangenenbewaakers, zoowel als de gevangenen hoorden elken dag, bijna elk uur klaarder het kanongebulder. De gevangenisbestuurder was gelukkig geen S.S.-man en een heilzame vrees scheen zijn ingedommeld geweten weer vatbaar te maken voor menselijke gevoelens, hij herinnerde zich op tijd dat al degenen die terechtstellingen van politieke gevangenen zouden uitvoeren of daaraan helpen, zelf ter verantwoording zouden geroepen worden. Hij veranderde dus den vervalldag van 16 in 26. Alzoo won hij toch al tien dagen, en intusschentijd kon er veel gebeuren. Onder het veertigtal gevangenen die dan moesten opgehangen worden waren er eenige van de edelste figuren uit den weerstand.

Den 20ste April dan werd Amberg omsingeld en voorbijgestreefd door de geallieerden, onze landgenooten waren vrij !

De gevangenisbestuurder had hen allen van den dood gered. Hij had ook zijn eigen vel gered want, op getuigenis der gevangenen lieten de Amerikanen hem eveneens het leven.

Hier hebben wij dus weer een dier heerlijke voorbeelden van zedelijken moed van iemand, die toch zooveel had kunnen verraden maar die zweeg tot in het aanschijn van den dood.

LEON DESMARETS EN DE VRIJSCHUTTER

Wij hebben reeds gezegd dat de Heer Desmaretts de eerste verspreider op groote schaal van ons sluikblad was. Daarbij heeft hij ook wel kleine avontuurtjes beleefd, die de moeite niet waard zijn aan te halen, in vergelijking met het zeer ernstig en belangrijk werk dat hij verrichtte.

Hij gaf drie achtereenvolgende malen « De Vrijschutter » door naar Londen aan een agent van de « Ligue O », om overgemaakt te worden aan de vertegenwoordigers van den Belgischen propagandadienst.

Het tweede aldus doorgegeven nummer is besproken geworden in de « Luchtkoerier » : dit was het klein geïllustreerd boekje dat om de twee maand door de R.A.F. over ons land uitgestrooid werd gedurende de bezetting. Een commentaar werd er ook over uitgezonden door Radio België langs de B.B.C. te Londen.

De « Ligue Zéro » was, evenals de « Ligue DD » en de « Ligue Félix » een der organisaties die zich bezig hielden met het overbrengen, langs Spanje, van in België neergekomen Engelsche vliegeniers; van Belgen die in ernstige zaken hun vaderlandsche vingers hadden verbrand en door de Moffen werden opgezocht. Er werden ook documenten voor den spionnagedienst doorgegeven, enz... Een volledige wegenkaart met al de aanwijzingen en opschriften ten behoeve van het Duitsche leger, werd door de gebroeders Devillé (zonen) opgemaakt en door bemiddeling van den Heer Desmaretts aan het geallieerd hoofdkwartier bezorgd. Deze kaart gaf volle voldoening. Als we hier dit feitje in het bijzonder aanhalen, is het om te bewijzen dat « De Vrijschutter » zich met alle soorten van zaakjes

bezig hield, en dat ze in 't geheel niet bestond uit straatloopers, zooals ze wel eens door al te voorzichtige (?) waanwijzen werden bestempeld.

Ziehier nu een voorvalletje in verband met de « Ligue Zéro », dat voor den Heer Desmarets slecht had kunnen afloopen.

Het was op 2 Februari 1944.

De drie hooger genoemde liga's waren op zeker oogenblik, wat wij noemden, afgesneden. Ver-raders, in den dienst van den vijand, waren er in gelukt zich te doen inlijven als leden bij deze vereenigingen. Ze hielpen zelfs mee om vele jonge lieden en vliegeniers te begeleiden, natuurlijk alléén om het vertrouwen te winnen en alzoo de leiders en medewerkers te leeren kennen en ze op het gepaste oogenblik te doen aanhouden. Dit was hun ten deele gelukt. De Heer Desmarets ontsnapte op het nippertje in de statie te Rijsel. Zijn gids kon hen op het laatste oogenblik verwittigen dat men er een heer moest aanhouden die een neusnijper ophad en twee jonge mannen begeleidde. — Dit waren twee Engelsche vliegeniers. Door een gelukkig toeval had de Heer Desmarets, tegen zijn gewoonte in, een hoornen bril opgezet en zijn hoed vervangen door een sportklak. In plaats van in gezelschap te blijven van hun begeleider, stapten onze jonge lieden den trein uit, arm aan arm met hun « verloofden », die in dienst waren van de organisatie. Het was betrekkelijk gemakkelijk den kring van controleurs en geheime politie door te geraken, dank aan de genomen voorzorgen en vooral met de hulp van de valsche « Scheinen ». Deze stukken waren voor dat doel besteld door het « Huis Desmarets » in de drukkerij van « De Vrijschutter ». L. Desmarets heeft de twee vliegeniers ontmoet na de bevrijding; ze hadden er aan gehou-

den hem ten zijnt in Halle te komen bedanken.

Hun aankomst in Engeland werd per radio uit Londen aangekondigd den 6^{en} April 1944, door volgende overeengekomen spreuk : Marius, Nestor en Bernard (M.N.B.) stellen het goed.

Den dag daarna, 't is te zeggen den 7^{en} April, werd de Heer Desmarests aangehouden.

Deze aanhouding bracht heel wat beroering en niet in het minst in « De Vrijschutter »-kringen.

Robert, z'n pasteibakkersgast en helper in alle andere ondernemingen, kon de uitdeeling van de hem toegekende sluikblaadjes verzekeren, om alzoo de verdenking van verspreiden, indien die mocht oprijzen, te ontzenuwen.

Robert werd daarin geholpen door den Heer Gustaaf Desmet, die dan maandelijks een groot deel der blaadjes in bewaring hield tot zoolang ze aan verdeelers konden bezorgd worden. Hijzelf was ten andere een der eerste belangrijke verspreiders geweest.

Wat zekere heel bijzondere werkzaamheid van den Heer Desmarests betreft, was zijn zoon José zijn plaatsvervanger. Deze was in 't geheel niet uit zijn lood geslagen door de aanhouding van zijn vader en zette in de mate van het mogelijke dezes werk voort. Hoe jong hij ook nog was, heeft hij zich toch zoodanig aan de goede zaak toegewijd, dat we hier in eenige woorden zijn houding onder de bezetting willen aanhalen.

Toen de oorlog uitbrak was hij student en, om zich niet door de Duitschers of hun knechten te laten opmerken, liet hij zijn diploma niet rechtelijk bekrachtigen. Hij liet zich ook niet inschrijven aan de Hoogeschool, want de studenten van het eerste jaar waren verplicht eenigen

tijd in een arbeidskamp van de nieuwe orde door te brengen. Hij verkoos dan maar bijzondere lessen te volgen.

Gedurende heel de bezetting was hij « loopjongen » van zijn vader (in verboden zaken, wel te verstaan). Hij deelde vele vlugschriften en sluikbladen uit, onder andere, een vrij belangrijk deel « Vrijschutters »; hij bezorgde eenzelvigheidskaarten en vrijgeleiden aan werkweigerars; hij werkte mee aan het opstellen van : « Pour les Jeunes ». Toen hij opgeroepen werd als arbeidsplichtige, veranderde hij van woonst, maar zette zijn vaderlandsch werk voort.

Hij had dus de noodige scholing ondergaan om een belangrijk deel van het werk van zijn vader met kennis van zaken voort te zetten, — de bespiedingszaken daargelaten.

Hij was lid van de Belgisch Nationale Beweging onder de bezetting, doch bij de bevrijding kon den haard der bedrijvigheid dezer vereeniging en van enkelen zijner leden aan zijn eerlijk, onstuimig karakter geen voldoening schenken. Hij liet zich dan als oorlogsvrijwilliger inslijven bij het 3e Amerikaansch leger en met het 21e Bat. Belgische fusiliers viel hij Duitschland binnen. Hij wist zich zoo moedig te gedragen dat hij door Generaal Eisenhower op het dagorder van de verbonden legers eervol vermeld werd.

* * *

En ziehier nu eenige nadere bijzonderheden over de aanhouding van Léon Desmarets en de gevangenzitting die er op volgde :

De « Geheime Feld-Polizei », die met de aanhouding gelast was, heeft bij de huiszoeking niets gevonden. En nochtans... !

Ze had er niet het minste vermoeden van dat de Heer Van Hemelrijck, die op dat oogenblik

in den winkel stond, gereed om buiten te stappen, de kommandant was van het Geheim Leger van den sector Halle. — Deze sector omvatte de Zennevallei en ook eenige gemeenten naar den Westkant daarvan. — De Heer Desmarets kwam met dezen overste de samenwerking te regelen van de beide plaatselijke weerstandsgroepen : A.B.-L. (na de bevrijding A.S.B. of Geheim B.L. geworden) met M.N.B. Een heel plan van gezamenlijk optreden was zoojuist afgewerkt en de overeenkomst gesloten (voor den grooten V-dag !).

De tegenwoordigheid van geest der dochter Christiane Desmarets heeft hier den Heer Van Hemelrijck van erg dreigend gevaar gered. De binnentredende gestapomannen hielden dezen heer staan en richtten de vraag tot Juf. Christiane : « Wat komt die heer hier doen ? »

Het antwoord lag klaar, alsof het... waar was : « Een Paaschgebak bestellen. »

Heer Van Hemelrijck moest zijn eenzelveheidspapieren toonen en mocht gaan : 't ergste was voorbij, want hij had plans en stukken bij zich die de doodstraf konden beteekenen voor hem en voor den Heer Desmarets.

Dan was het de beurt aan dezen laatste zelf. Voor hem was er geen spraak van ondervraging, hij moest mee. Hij mocht zich echter wel verkleeden. Dit verschafte hem de gelegenheid eenige valsche eenzelveheidskaarten, die hij op zak had, te verbergen. Dan, den schijn aannemend eenige bevelen aan zijn zoon te geven betreffende den handel, kon hij hem zeggen welke personen aanstonds van zijn aanhouding moesten verwittigd worden.

Deze Moffen hadden waarlijk geen fijnen speurzin; ook later hebben ze dat meermalen be-

wezen, tijdens de ondervragingen. Het is onge-
loofelijk hoe gemakkelijk ze zich laten in de
doekjes doen, ook door de gevangenen.

De Heer Desmarets is niet te spreken over de
ondervraging zelf. Wij, die toch een en ander
weten, vermoeden dat hij blijkbaar sommige
personen wil sparen die niet altijd den moed
gehad hebben geheel zuiver te blijven.

Z'n edelmoedigheid is misschien te prijzen
en z'n eigen verdiensten verminderen er niet
om.

Het zal wel stichtend zijn een en ander mee
te deelen over den geest die onder de politieke
gevangenen heerschte, zooals we dat mochten
vernemen uit de gezegden van onzen aangehou-
den medewerker.

Zij die werkelijk in den « Weerstand » hebben
gestaan, stappen de logge gevangenispoorten
binnen, de tanden op elkaar geklemd van ver-
beten woede. Ze stellen zich schrap tegen elk
gevoel van ontmoediging, dat zoo vaak andere
gevangenen overvalt. Ze zijn meer bekommerd
om de vaderlandsche bedrijvigheid die ze moes-
ten opgeven, dan om hun familie, die ze in on-
gerustheid moeten achterlaten. Zulks wil niet
zeggen dat ze de scheiding niet voelen, maar dat
gevoel komt pas daarna. Er zijn zelfs oogen-
blikken dat de gedachte aan vrouw en kinderen
hen heel en gansch in beslag neemt en dan
hebben ze een waren strijd te leveren om te
weerstaan aan een gevaarlijke verteederling.

Een ware vriendschap wordt weldra gesmeed
tusschen de gevangenen en de belangstelling
die ze elkander betoonen doet hun seffens op-
merken zoo de eene of de andere teekenen van
inzinking vertoont. Allen doen dan hun best om
den ongelukkige op te beuren en te verstrooien.

Van zoodra men in de cel wordt gestopt moet men, aan dezen die er al vroeger waren, nieuws van buiten geven; vooral de laatste berichten van de B.B.C. wekken de belangstelling. Men wordt overstelpt met vragen, die men daarom niet dadelijk beantwoordt. Men staat natuurlijk wantrouwend tegenover deze nieuwe kennissen, waarvan men de gevoelens nog niet kent. Na eenigen tijd, als men zoo goed als zeker is met goede Vaderlanders te doen te hebben, verandert de houding en de tong komt los.

De nieuwste berichten worden onmiddellijk van de eene cel naar de andere overgeseind per telefoon, t.t.z. langs de verwarmingsbuisen. In eenige minuten tijds, is een heele vleugel van het gevang op de hoogte van al wat de belangstelling kan wekken.

't Is langs dezen telefoon dat bv. de Heer Desmarest, slechts eenige minuten na zijn opsluiting in betrekking stond met zijn vijf maanden te voren aangehouden schoonzoon. Deze vernam alzoo den naam van den nieuw aangekome, stelde zich met hem in verbinding en seinde hem eenige inlichtingen over die hem later zeer te pas kwamen bij zijn verdediging. Dit alles per buistelefoon.

Een onuitwischbare indruk, een opbeurende invloed gaan uit van het bewonderenswaardig gedrag der gevangenen. Men kan zich moeilijk de karaktersterkte, de standvastigheid van sommige lotgenooten voorstellen die nochtans al sedert jaren opgesloten zijn. Bij al wat men zelf mocht gedaan hebben voelt men zich zoo klein, zoo nietig tegenover hen dat men geneigd is vol eerbied voor hen te buigen.

Er bevinden zich onder hen mannen, uitgemergeld van den honger, dagen lang ondervraagd en geslagen, uitgeput en afgejakkerd,

bedreigd opgehangen te worden, wiens eenige bekommernis bij al dat lijden nog is : « Als de kameraden mijn werk maar voortzetten ! »

Ah ! wat heerlijke, groote, afgemartelde menschenwrakken ! Wat mag het land fier zijn zulke sterke helden te bezitten. En ze zijn zeker veel talrijker dan men in 't algemeen denkt.

En toch zijn zij die dat alles hebben door-gemaakt en soms als door een wonder aan den marteldood zijn ontsnapt, te bescheiden om met hun verdiensten te pronken, wanneer zij tot het normaal leven zijn teruggekeerd. 't Is alsof zij de ijdelheid van alle grootdoenerij beter hebben ingezien en den ernst van het leven dieper hebben gevoeld. En nochtans, wat zou het land er veel bij winnen, zoowel op materieel als op zedelijk gebied, met mannen als dezen aan leiding of bestuur, dan met al de lawaaijerige kleinmoedige grootheden die zeggen te spreken in naam van wie en wat ze niet eens kennen.

Neen, deze grootmoedige karakters begeven of verzwakken zelfs niet onder de dagelijksche kwellingen hunner beulen. Integendeel, 't is alsof de ontberingen en de herhaaldelijke martelingen de karakters stalen en den wil onbuigzamer maken. Daar worden onverbreekbare vriendschapsbanden gesmeed in die gevangenis.

De Heer Desmarets verhaalt ons van die heerlijke herinneringen uit zijn gevangenschap in Sint-Gillis. Een daarvan willen we zoo trouw mogelijk meedeelen. Het betreft hier het martelaarschap van een onderpastoor van een kleine parochie bij Antwerpen. We zijn verzocht geworden geen namen te noemen — men zal verder begrijpen waarom.

Deze priester was met een heele groep mannen aangehouden geweest voor hulp aan den « vijand ».

Bij zijn eerste ondervraging werd hij door twee « V.N.V.-ers » en een Duitscher afgeslagen tot dat hij bewusteloos bleef liggen. In dien toestand werd hij in een cel geworpen.

's Anderendaags werd hij er uit gehaald en onderging dezelfde behandeling. Daar hij hardnekkig bleef zwijgen, werd hij nog zes achtereenvolgende dagen op die manier gemarteld. Als zijn bewusteloosheid te lang duurde, werd hij weer bijgebracht door hem eenige druppels cognac tusschen de tanden te gieten, of hem koud water in het aangezicht te flappen.

Dat gebeurde maar als de beulen oordeelden dat de ondervraging niet lang genoeg had geduurd, ze herbegonnen dan maar seffens de slagenzitting, er op rekenend dat hun slachtoffer, in dien nog half versuften toestand, iets zou bekennen.

De onmenschen gingen bij hun pijnigingen met de meest verfijnde wreedheid te werk. Bij een dezer zittingen hadden zij het er op aangelegd hem te martelen op een wijze om hem ook in zijn heiligste gevoelens als priester te treffen. Eerbied voor het slachtoffer en voor onze lezers laat ons niet toe meer uitleg te geven.

Maar bij al deze duivelsche beestachtigheden bleef hij standvastig en zweeg.

Hij werd dan ter dood veroordeeld met zijn veertig kameraden. Hij verbleef nog verscheidene maanden in het gevang van Sint-Gillis en werd daarna naar Duitschland gevoerd. Wat is er van hem geworden? — « Het gedrag van dien jongen priester is het meest bewonderenswaardige dat ik in heel mijn leven heb gezien! » zoo roept onze zegsman uit.

Van natuur nog al tenger, ondermijnd door

ontberingen, gezwollen en gekneusd over heel het lichaam door stampen en door slagen met gummi-knuppels en geweerkolven, was de brave man nog elk oogenblik gereed om zijn lotgenooten op te beuren en te troosten. Hij vond nog het middel om van zijn karig gevangenenrantsoen aan anderen mee te deelen. Zijn priesterwoord was hun een steun in zedelijken nood, alsook voor hen die ten prooi vielen aan ontmoediging, aan zedelijke inzinking, verzwakt zooals ze waren door ontberingen en al te lange opsluizing. Altijd vond hij het juiste woord of den koddigen zet die den glimlach kwam weertooveren op de lippen van de meest ontmoedigden.

Elken dag droeg hij het H. Misoffer op tot inzicht van een of anderen medegevangene. Van cel tot cel werd de vraag overgeseind langs de verwarmingsbuizen, alzoo bv. : « Marcel, cel nummer ..., vraagt aan priester M... een Mis voor morgen », dan volgde de reden; deze moest 's anderendaags voor den rechter verschijnen; gene verwachtte antwoord op zijn vraag om genade; een andere maakte zich ongerust over het lot van zijn familieleden, enz., enz.

Hoe treffend was zoo een Mis in de enge cel. De gevangenen waren gewoonlijk met vier. Hun stroozakken, waar ze 's nachts op sliepen, werden samen geplooid en opeen gestapeld; een plank daarop en het altaar was klaar. Een der medegevangenen diende de Mis; de anderen volgden rechtstaande.

Om 6 u. 45 juist werd het begin der Mis aangekondigd door drie kloppen op de verwarmingsbuis, en, van cel tot cel overgeseind. Alzoo hoorden de gevangenen van de twintig opeenvolgende cellen van dien vleugel die met elkander in verbinding stonden, elken morgen de Mis tot

inzicht van een hunner kameraden. Het Evangelie, de Consecratie en de Communie werden op dezelfde wijze aangekondigd.

Het apostolaat van dezen priester heeft ook nog een onverwacht gevolg gehad, dat we hier willen aanhalen.

In zijn cel was ook een communist uit de streek van Charleroi, eerlijk, overtuigd vaderlander, maar die nooit in God had geloofd. De ceremoniën der Mis wekten zijn spotlust op: « Chinoiseries », zoo zei hij. De priester glimlachte bij deze spotternijen en bleef met hem vriendschappelijk omgaan. Hij ondervroeg hem over zijn vroeger leven, toonde belangstelling voor zijn familie, voor zijn bedrijvigheid in den weerstand. De communist bracht het gesprek ook op geloofsaangelegenheden. Als bewijs dat God niet bestond gaf hij op dat de Duitschers konden moorden en stelen zonder gestraft te worden.

Deze gedachtenwisseling had plaats vóór den 6den Juli 1944. Twee jaren opsluiting hadden het weerstandsvermogen van den communist ondermijnd. Hij begon er aan te twifelen dat er nog hoop kon bestaan dat de geallieerden zouden overwinnen.

Van dat oogenblik af trachtte de priester hem te bewijzen door de feiten dat God nooit een Duitse overwinning zou toelaten, want dat dit tegen alle rechtvaardigheidsgevoel zou indruischen.

De ongeloovige begon na te denken, en, na eenigen tijd sprak hij: « Den dag dat ik zal zien dat de geallieerden zich op het vasteland zullen vestigen zal ik zoo niet meer spreken. »

Deze man was niet zoo slecht van inborst, maar was heel zeker in een niet aanbevelings-

waardig midden grootgebracht en moest eer medelijden wekken dan wrok... De twee dikke vrienden en onze priester deed aan zijn tegenstrever beloven zijn Mis te volgen op den dag dat de geallieerden zouden ontschepen. Deze stemde gaarne toe.

Den 7den Juni vernam men de ontschepping in Normandië, en opgetogen van vreugde, verklaarde de communist 's anderendaags de Mis te zullen volgen. Dien dag was het een Mis van dankzegging.

Al de gevangenen waren zenuwachtig en ieder nieuwsje dat van buitenaf doordrong wond hen nog meer op. Onze communist weende van vreugde. Niet alleen woonde hij de Mis héél beleefd (!) bij, maar zelfs, als het H. Sacrificie uit was vroeg hij een gebedenboek aan een der kameraden om beter te kunnen volgen.

Ook de priester was opgetogen. Alles werd nog eens opgerakeld en in 't lang en in 't breed besproken. Iedereen plaatste al eens een opmerking, en al meteen zei onze veroordeelde tot den priester dat hij hem een verklaring wou doen over iets dat hem den ganschen nacht had beziggehouden en hem belet had te slapen. Ziehier zoo ongeveer wat hij verklaarde : « Gij hebt mij zooveel gezegd van als ik hier ben dat ik begin te twijfelen aan de waarheid van al wat men mij verteld heeft vóór ik in uw gezelschap was. Ik geloof dat ik ga veranderen. Ik ben tot dat besluit gekomen daar straks onder de Mis. Ik wil uwe Mis alle dagen volgen en wil leeren haar te dienen. Zoo ik eenmaal uit deze hel geraak en indien Duitschland verslagen word, laat ik mij doopen met mijn vrouw en mijn twee kinderen. »

Hoe gelukkig was onze priester : « En ik wil het zijn die U zal doopen ! Na den oorlog — als ik nog leef ! »

Met den meesten aandrang leerde de communist nog denzelfden dag de Mis dienen.

Van dan af was hij « De » misdienaar tot op den dag dat de priester naar Duitschland gesleept werd. Bij allen liet deze godsgezant een onvergetelijke herinnering na van edelmoedigheid, zielegrootheid en vaderlandsche trouw. De communist las daarna elken dag de Mis in zijn ontleend gebedenboek tot op den dag dat hijzelf naar Duitschland werd gevoerd.

« Mocht God toelaten dat beiden elkander weervinden « Bij een gebeurlijken doop », zoo besloot Heer Desmarets, willen wij, de twee cellenooten, de peters zijn! Wat een andere zegedag zou dit niet zijn voor onzen dapperen priester ! »

* * *

En alzoo, elkander opbeurend, den moed steeds hoog gehouden maar ook alle vezels gespannen van ingehouden woede bij de vernederende behandelingen door de bewakers, slijten de gevangenen hun dagen in de nare, veel te enge cellen, en dit gedurende maanden, jaren soms.

En toch komt dan voor al degenen die niet ter dood werden veroordeeld of aan ontbering of marteling zijn bezweken de onvergetelijke dag der bevrijding. Voor den Heer Desmarets kwam die onuitwisbare gebeurtenis op het meest spannende oogenblik, t.t.z., als hij op het punt stond naar Duitschland vervoerd te worden. Hij verbleef reeds eenige weken in Beverloo waar er af en toe iets doordrong over den aftocht der Mofsen in Frankrijk. Door een inwoner van Leopoldsburg, die de sloten der barakken van het kamp moest komen verzwaren, vernam hij dat Parijs bevrijd was; 's anderendaags sprak men van Bergen (Mons).

Den 4den September lieten de Duitschers al de veroordeelden van gemeen recht vrij, zooals de-
viezen- en andere smokkelaars en woekeraars
allerhande. De politieke gevangenen echter
moesten zich gereed maken om te vertrekken;
waar naartoe wilde men niet zeggen.

's Avonds, rond 10 u. kwam een zatte Pruis ver-
tellen dat Brussel bevrijd was en dat de Engel-
schen op weg waren naar Antwerpen.

Een groote hoop, een onzeggelijke vreugde
deed aller harte zwellen en meer dan een moest
in 't geniep een traan wegvagen.

Maar wat? Hadden zij zich te vroeg ver-
heugd? Daar kwam de Pruis weer en verwittig-
de hen dat er in de statie van Leopoldsborg een
trein gereed stond om hen naar Duitschland te
vervoeren. Algemeene verslagenheid! Was de
lijdensweg dan nog niet ten einde?

Om 2 uren in den nacht van den 4den op 5den
September werd den omtrek van het kamp ge-
schud door een hevig bombardement. Later werd
er vernomen dat de R.A.F. er in gelukt was de
eenige locomotief waarover de Duitschers nog
beschikten in Leopoldsborg, te vernietigen. En
't was die locomotief die de gevangenen met hun
bewakers naar Duitschland moest slepen. De
moffen moesten dan te voet optrekken en de ge-
vangenen in het kamp achterlaten. In dezen
schrikwekkenden nacht zelf wisten de ongeluk-
kigen niet wat er rondom hen gebeurde en
's morgens verwachtten zij vol onrust dat men
hen met een hoop ruwe scheldwoorden en vloee-
ken zou toeroepen dat het zes uren was.

Maar, gelukkig was het wat anders! Een pom-
pier van Leopoldsborg en een gendarm liepen
van het een kantonnement naar het andere, stie-
ten de vensters open en riepen: « Ze zijn weg!
Ge zijt vrij! »

Wat er op dat oogenblik losbarstte is onbeschrijfelijk. Men vloog in elkanders armen; men weende; sommigen vielen in onmacht!

Ten gevolge van dit lawaai brak het onweer ook los in de naburige barakken. Deuren en vensters vlogen in scherven; langs alle mogelijke openingen stormde of kroop men buiten en weldra vulden de vreugdekreten van 1.500 gevangenen de lucht. De trillende neusvleugels snoven weer de lucht der vrijheid op; men snakte weer naar huis, naar de vrije wereld: Voor velen was het de schoonste dag van hun leven.

En dan, als op een gegeven bevel, klonk daar opeens een dreunende Brabançonne, ons Volkslied, meer gebruld dan gezongen, waarin de zoo lang verkropte gevoelens tot uiting kwamen. 't Was schoon, 't was aangrijpend grootsch en de vertrokken gezichten der uitvoerders weerkaatsen de geweldige geestdrift die in hun harten laaide. Dit Volkslied was voor hen de zegezing, de wraakkreet tot den vijand gericht; daarin zagen zij, in dat enkel oogenblik hun landje weer, hun schoon beminde vaderland, dat nu weer vrij was. 't Was ook het geloof en het vertrouwen in dat België waarvoor ze geleden en gestreden hadden, waarvoor zoovelen gevallen waren. Het was hun « Te Deum » dat opsteeg naar Hem die niet gewild had dat al hun lijden te vergeefs was geweest; tot Hem die niet gedoogde dat een gewetenloos rooversvolk het kleine België onder den plompen hiel zou verpletteren, het kleine land met zijn moedig, eerlijk en groot volk.

In dier voege vertelde ons de heer Desmarets en hij besloot met deze woorden: « Voor het eerst sedert mijn kinderjaren heb ik heete tranen geweend op dat oogenblik. »

En wij begrijpen dat het tranen waren van innige, onbedwingbare ontroering en onzeggelijk geluk.

DE VRIJSCHUTTER TE LEUVEN

Ook naar Leuven gingen er maandelijks eenige honderden Vrijschutters. Hoe kwamen die er? Wij zelf wisten het niet, maar de heer Desmarets, (weeral hij), zal het ons vertellen.

Op zekeren dag verraste dokter Vandoren hem terwijl hij de Vrijschutter las. Hij deed geen moeite om het sluikblad voor zijn bezoeker te verbergen, daar hij bij ondervinding wist dat de dokter « ne goeië » was. Deze had hem namelijk al talrijke valsche ziekencertificaten bezorgd voor de werkweigeraars door hem gesteund.

Ongeveer het volgend gesprek spon zich tus-schen beiden af.

De dokter : « Wat leest ge daar ? »

— « Zie zelf. »

— « Wel, wel, de Vrijschutter, waar de Leuve-naars zoo verzot op zijn. »

— « Zoo ? Hoe weet gij dat ? »

— « Mijn ouders wonen in Leuven. Elke maal dat ik zulk bladje in mijn brievenbus vind, be-zorg ik het hen. »

— « En denkt gij er ginder vaste klanten voor te vinden ? »

— « Kunt gij er bezorgen ? »

— « Misschien wel. »

— « Een honderdtal ? »

— « Ik zal mijn best doen. »

— « Voor wanneer ? »

— « Voor morgen ! »

— « Ah ! heel goed : mijn zuster keert morgen naar Leuven weer. Ze zal niet beter vragen dan ze mee te nemen. »

's Anderendaags waren de 100 Vrijschutters op post. De volgende maand was het 200; dan werd

ff

het 300. Er kwam steeds dringender vraag en van toen af togen er heele regimenten dier weerspannige kerels naar Leuven en daarna ook steeds verder, dank zij dokter Vandoren en zijn zuster.

Maar spijtig genoeg, de papierschaarschte was oorzaak dat niet altijd ten volle kon worden voldaan aan het verlangen van de « klanten ».

Op zeker oogenblik werd juffrouw Vandoren gewaar dat ze achtervolgd en in 't oog gehouden werd. Men oordeelde het geraadzaam haar geen sluikbladen meer toe te vertrouwen. Juffrouw Bralion, uit Halle, zou het gevaarlijk werkje wel overnemen. Het overbrengen naar Leuven werd aldus niet onderbroken. We willen hier in 't bijzonder onze waardeering uitdrukken voor juffrouw Bralion die zich met hart en ziel toewijdde aan al wat den weerstand betrof : bespiedingsdienst, sluikpers, verstrekken van valsche eenzelvigheidskaarten en andere bewijzen, enz. De aanhouding van haar vader, die in een concentratiekamp is gestorven, kon haar bedrijvigheid niet verminderen, wel integendeel !

Maar ook in Leuven is er, helaas, een slachtoffer gevallen — en nog wel een der besten. Het is de heer Wolfs, fotograaf aldaar, een ware held, een der schoonste figuren uit den weerstand, die zijn gehechtheid aan onze vaderlandsche instellingen met den dood moest bekopen.

De heer Wolfs was lid van de S. S. A. en de S. R. A. Hij was een der vertrouwensmannen van commandant Lambert die in 1942 gefusileerd werd. Hij was verspreider van vele sluikbladen en een belangrijk verdeelen van De Vrij-schutter. Ook aan de werkweigeraars van Halle en omtrek heeft hij, zonder dat dezen er eenig vermoeden van hadden, vele diensten bewezen. 't Is hij geweest die voor ons de stempels nam maakte van het arbeidsambt van Halle, van de Werbestelle te Brussel, van de kommandanturen

van Halle en Brussel, enz., enz., dat alles op de modellen door den heer Desmarents bezorgd. Met deze stempels konden alle valsche stukken, in de drukkerij van « De Vrijschutter » gedrukt, « echt » gemaakt worden.

WOLFS

Wolfs werd aangehouden den 18den Februari 1944. Hij verbleef achtereenvolgens te Breen-
donk, in Buchenwald, Harzungen, Dora en Bel-
sen. Hij onderging er de gewone beestachtige be-
handeling volgens Nazi-methoden en stierf aan

typhus op einde April, 1945. Hij laat een weduwe met vijf kinderen achter.

De heer Wolfs was een dergenen die van het begin af den inzet en de diepe beteekenis van den wereldstrijd hebben begrepen. Hij heeft aangevoeld wat er voor ons land op het spel stond en heeft zich met hart en ziel overgegeven aan het vervullen van de taak die hij meende hem toegevozen te zijn. In alle uitingen van den weerstandsgeest stond hij op het voorplan. Hij was een ware bezieler voor allen die met hem in verbinding stonden en zijn huis was het hoofdkwartier van vele ondergrondsche bedrijvigheid; van dien waren weerstand waar men elken dag, zelfs meermaals, zijn leven waagde zonder nadenken, alleen met den plicht als richtsnoer; waar men het opperste offer van zijn leven kon brengen en met kalm gemoed den dood ingaan zonder iets van de werking te verraden of anderen in gevaar te brengen. Wolfs wist zooveel van de geheimen der verzetbeweging, niet alleen van die van Leuven, maar ook van de onze; hij had zoo gemakkelijk zijn vrijheid kunnen herwinnen met iets uit te brengen. Maar daarvoor zijn we geen oogenblik beducht geweest, want Wolfs was een dier helden vol zielegrootheid die doordrenkt zijn van de schoone grondbeginselen die alléén het leven waardig maken, geleefd te worden.

Met dankbaarheid, maar ook met fierheid blikken we terug op zijn werk. Zulke offers wischen de fouten van honderden anderen uit.

Met eerbied groeten we zijn nagedachtenis!

80

ROBERT

Als bewijs dat men wel eens verdacht kan zijn zonder de minste reden, willen we hier aanhalen wat er, na de bevrijding, aan een der beste medewerkers van den Heer Desmarets overkwam.

Hier is geen spraak van een aanhouding of gevangenzitting, die onrust of beroering bracht in de Vrijschutterszaak, maar van de gedragingen van een dier pas aan de kinderschoenen ontgroeide jongelingen, in wie de ouderen van dagen met gelukkigen trots de voortzetting zien van dat ras van idealisten, die land en samenleving in stand houden en zedelijk groot maken.

Als we hier eens van den vooropgestelden regel afwijken niet buiten de feiten te gaan, die ons van dichtbij of van ver in gevaar brachten onder de bezetting, dan is het om zekeren ongunstigen indruk weg te nemen die bij sommigen had kunnen voortbestaan na een spijtige vergissing van den veiligheidsdienst ten zijnen opzichte.

We hebben het hier dan over Robert Vander Oost, de pasteibakkersgast van den Heer L. Desmarets, de kleine Robert, zooals zijn baas hem gewoonlijk noemde.

Hij is zoo nauw in alle soorten van zaken gemengd geweest, dat we ons op zeker oogenblik afvroegen of de pasteibakkerij wel zijn bijzonderste bezigheid was ! Misschien heeft hij toch wel de gelegenheid gehad zijn stiel behoorlijk aan te leeren, want de oorlog heeft daarvoor lang genoeg geduurd !

We zegden reeds dat de Heer Desmarets de eerste en grootste afnemer was van ons sluikblad « De Vrijschutter ». Men heeft in voorgaande kapitels gezien, dat hij in alle vormen van den weerstand gemengd was en er in vele geval-

len zelf de leiding had. Het was dan als vanzelfsprekend dat Robert in dezen « stiel » werd ingewijd, want de baas had aldra gezien dat de jongen uit goede deeg was gekneet en volop te vertrouwen viel. — Fijnbakkers hebben soms wel een heel bijzonder doorzicht in zake deeg!

Maandelijks ging hij de sluikbladen, die voor den Heer Desmarets bestemd waren, bij den drukker afhalen. We hebben reeds gezegd, dat het getal tusschen de 2 en 3000 schommelde. Hij deelde deze dan uit aan « voortverkoopers » en « verbruikers ». Hij kende alzoo bijna al de personen die, langs zijn baas om, « De Vrijschutter » kregen, 't zij als lezer, 't zij als verspreider. Dat is van zeer groot belang geweest later, want daardoor was Robert, na de aanhouding van den Heer Desmarets, in staat de verdeeling der sluikbladen voort te zetten. Het ging evenzoo met de valsche eenzelvigheidskaarten. Ook dezen dienst kon verder verzekerd worden. — Hijzelf bezat ten andere een valsch eenzelvigheidsbewijs.

Robert hielp mee aan de ontvreemding, — of liever, het in veiligheid brengen — der bevolkingsregisters. Hij was ingelijfd bij de saboteurs en speelde er een zeer werkdadige rol. Hier willen we een voorvalletje aanhalen dat den jongen kenschetst.

Op zekeren dag werd hij aangewezen om de spoorlijn te ontredderen op het vak Halle-Lembek. Zulks was op dat oogenblik zeer gevaarlijk geworden, zelfs bij nacht, want de Duitsche wachten die op regelmatige afstanden waren opgesteld en tusschen de posten patroeljeerden, hadden schepershonden bij zich om in het donker de plichtigen op te sporen.

Om het werkje op te knappen waren ze met twee: Robert en een verwant van hem, R. Keste-

mont. De springstof werd aan den spoorstaaf gevestigd en bij den eerstkomenden trein moest ze haar uitwerking maken. En zoo gebeurde het. De lading ontplofte en de locomotief ontspoorde.

Onze mannen zaten op eenigen afstand vandaar verscholen, want het was bij onze saboteurs de gewoonte de springstof weer weg te nemen als om een of andere reden de lont niet werkte of de verwachte trein niet doorkwam om alzoo geen oorzaak te zijn dat een reizigerstrein zou verongelukken.

Van zoodra ze hoorden dat hun aanslag gelukt was, namen Robert en zijn makker de vlucht. Op het gehoor af schoten de Moffen naar de vluchtenden, doch zonder doel te treffen. De schildwachten zelf mochten de spoorbaan niet verlaten, maar een hond werd de saboteurs achterna gestuurd.

Wat nu gedaan ? Onze mannen zaten gevangen tusschen de spoorberm, die daar eenige meters hoog is, en de vaart die op eenigen afstand daarmee gelijkloopt. In de stilte van den nacht hoorden ze de sprongen van den hond die gevaarlijk dichterbij kwam. Er bleef hun niets anders over dan in de vaart te springen. Gansch gekleed doken ze het kille water in en de hond stond zijn ontsnapte prooi op den oever na te blaffen. De overtocht ging echter niet gemakkelijk, want de vaart is daar 40 meter breed en de doordrenkte kleeren plakten zwaar tegen hun lichaam aan. Maar 't ging en onze mannen waren gered. Hun werk was gelukt en dat was 't bijzonderste. Voor Robert was het een water- en een vuurdoop geweest !

Onze saboteur was ook arbeidsplichtig, maar onderwierp zich natuurlijk niet. Dhr Desmarets had geen lijst van zijn personeel bij het arbeidsambt van Halle ingediend. Daarvoor kreeg hij verscheidene aanmaningen en bedreigingen van

den fameuzen Debroyer, die daar toen het bestuur in handen had. In Januari 1943, kwam deze met een inlichtingsblad op naam van Robert Vander Oost. Dhr Desmarets loog den man van het Arbeidsambt vóór dat zijn gast in Frankrijk werkte bij de Organisation Todt. Hij vertelde ook dat de ouders een brief van hun zoon bezaten door deze eigenhandig geschreven en uit Frankrijk verstuurd. — Deze brief was wel door Robert geschreven, maar door den baas te Rijsel gepost bij een zijner reizen naar die stad waar hij voor den bespiedingsdienst regelmatig naartoe ging. — Deze brief diende later nog als bewijsstuk toen de mannen van de Werbestelle van Brussel zelf op mensenjacht kwamen.

Maar, na de bevrijding liep het bijna verkeerd met dien brief. Op zekeren dag werd dhr Desmarets bij de politie ontboden om inlichtingen te geven over Robert Van der Oost... die vanaf 1942 (datum van den brief) bij de O. T. had gewerkt. Men had namelijk op de Werbestelle te Brussel het bulletin met de valsche verklaringen van dhr Desmarets en van de ouders van Robert weergevonden. Onze saboteur moest dus aangehouden worden.

Dhr Desmarets bracht de mannen van de veiligheid aan 't verstand dat ze zich gingen laten beetnemen zooals een eenvoudig Werbesteller !

« De Vrijschutter » blijkt wel rare medewerkers gehad te hebben ! Maar daar gaan we niet om blozen !!

LLOYD GYBELS

Op 8sten Augustus 1944, dan wanneer de spanning hier, zooals overal, naar het hoogtepunt ging, kwam in de drukkerij het bericht « Lloyd is aangehouden ! »

Lloyd Gijbels, zoon van een Amerikaansch officier hield zich schuil met vrouw en kind en nog

een Engelsche dame, in den eigendom Dewulf, in het Krabosch te Dworp. Hij zelf was aangesloten bij het geheim leger, afdeeling Esschenbeek. Hij werd verwittigd naar de drukkerij te komen om een opdracht te aanvaarden. Toen hij zijn schuilplaats verlaten had werd hij door de Feldgendarmen aangehouden. Deze speurders maakten deel uit van den sector Tubize. Niemand had ze dus aan deze zijde van het Halderbosch verwacht, en dit was waarschijnlijk de reden waarom onze Lloyd verrast werd.

't Is dan ook naar Tubize dat hij gebracht werd en van daaruit naar Brussel. Onderweg had hij gelegenheid aan iemand te vragen den drukker van zijn aanhouding te verwittigen er bijvoegende dat deze niet behoefde ongerust te zijn.

Dat Lloyd niet spreken zou, daarvan waren we overtuigd, maar toch waren er wel redenen om bekommerd te zijn : Zou men niet ontdekken dat zijn eenzelveigheidskaart valsch was en van waar ze kwam ? Waren zijn voorzorgen wel genomen opdat anderen hem niet aan de galg zouden klappen bij een gebeurlijk onderzoek op zijn valsch adres ?... En wat dan, als men het schuiloord ontdekte, want daar zaten er nog !

Maar Lloyd sprak niet, al heeft hij ook de ergste mishandelingen moeten doorstaan. Dat men meer in hem zag dan een werkweigeraar bleek wel aan de terdood veroordeeling die tegen hem werd uitgesproken. Dit vonnis werd echter niet uitgevoerd daar men sedert 14 April 1944 geen terechtstellingen van politieke gevangenen meer uitvoerde : De bedreigingen uit Londen hadden de beulen wat wijsheid en voorzichtigheid bijgebracht.

Lloyd werd naar Duitschland gesleurd in de gewone erbarmelijke omstandigheden maar dood heeft men hem niet gekregen, want de Engelschen zijn op tijd gekomen om hem te verlossen.

Na zijn bevrijding trad hij in de « Intelligence Service » daar hij vlot Engelsch, Fransch, en Vlaamsch, en zelfs Duitsch sprak werd zijn medewerking daar op prijs gesteld. Hij heeft als dusdanig vele diensten kunnen bewijzen.

In Duitschland heeft hij een der Gestapomannen die deel nam aan zijne aanhouding, ontdekt. Bij de ondervraging bekende deze, dat door zijn tusschenkomst nog 12 slachtoffers den dood vonden. Hij heeft dan ook zijn verdiende loon ontvangen.

Lloyd had later het genoegen deel uit te maken van den groep die von Ribbentrop heeft aangehouden.

Eenigen tijd daarna werd hij vrijgesteld van dienst en kon gelukkig bij vrouw en kind terugkeeren.

ONZE BESTE HELPERS

Zij die den sterksten duw aan ons wagentje gegeven hebben, waren de H.H. Aug. De Maeght, senator, burgemeester van Halle; E.H. De Deken, leeraar; Jan Van den Eynde; Herman Vergels, volksvertegenwoordiger; Reygaerts, redactiesecretaris.

Deze heeren hebben een heel belangrijken rol gespeeld in het leven van De(n) Vrijschutter. Ze waren op zeker oogenblik « de mannen van ons sluikblad », als een staat in den staat, om maar een politieke uitdrukking te gebruiken.

Zij voorschoten ons geld om het drukmaterieel te vernieuwen. Het in den beginne gebruikte zetmaterieel had zooveel verraderlijke kenmerken, dat we ons afvragen hoe het mogelijk is dat de Deutsche speurdienst ons niet ontdekt heeft ! De kostprijs daarvan beliep verscheidene duizenden (in den sluikhandel, natuurlijk).

Ze waren onze voornaamste afnemers die daarbij ook regelmatig betaalden. Ze bezorgden ons iedere maand artikels, cliché's en belangwekkende gegevens, zoodanig dat ze vanaf zeker oogenblik als de opstelraad mochten aanzien worden.

Welke rol ze elk afzonderlijk daarin vervuld hebben is voor den lezer van minder belang. Ze zijn allen opstellers en verspreiders geweest.

Maar, de uitzonderlijke bedrijvigheid op dit gebied, bracht ook onvermijdelijk haar gevaren en tegenvallers mee. Daaraan heeft het hun niet ontbroken! Kleinigheden gaan we niet vermelden; het voornaamste is, door zijn tragischen afloop, al voldoende.

In het begin, als hun afname nog maar in de honderden ging, werd elk afzonderlijk be-deeld, 't zij door Mr De Maeght, 't zij door ons zelf. Maar als het in de duizenden liep, werd de zaak ingewikkelder. Vele maanden lang moesten we 12.000 nummers bezorgen bij den E. H. De Deken alléén!

Nu we alles gerust kunnen overwegen, valt het ons maar eerst op hoe nauw we heel dikwijls aan het gevaar ontsnapt zijn.

Eens, in de Wayez-sstraat, te Anderlecht. De trams worden gecontroleerd: een vóór ons; een na ons. Waarom de onze niet?!

Een andere maal, in de Koninklijke straat, te Brussel. Een onzer mannen had een pakje bij zich met 2.000 nummers. Alleman moest van den tram stappen; ook de voorbijgangers moesten stilhouden. Iedereen was verplicht met het gelaat naar den muur gekeerd, te wachten tot hij afgetast was. Onze pakjesdrager zat in nesten, want hij was buitendien nog een opgeëischte die geen gehoor had gegeven aan de herhaalde

oproepen tot werkplicht in Duitschland. Wat gedaan? — Hij gaat in de rij staan zooals de anderen. Na een poosje neemt hij zijn pakje op en stapt er vandoor alsof het de natuurlijkste zaak van de wereld was en... men laat hem gaan! Waarom? Toch zeker niet omdat hij Vrijschutters bij zich had? — 't Is onbegrijpelijk!

In de Brabantstraat: een konvooi op drie verschillende trams met in het geheel zeven duizend sluikbladen. Een der pakken was onder de hoede van Mej. Ida, waar we reeds van spraken. Aan de Liedtsplaats moest ze afstappen. Haar pak was nog al zwaar voor meisjeshanden. Een Zwarte-Brigademan, die daar ook afstapte, wou galant zijn en nam het pak Vrijschutters van haar over. Hij dreef de gedienschtigheid zoo ver dat hij haar voorstelde het pak ter bestemming te brengen. Ze bedankte natuurlijk voor de zwartgebroekte gedienschtigheid, zeggende dat ze iemand moest opwachten. De man trok met vele complimenten af en eenige oogenblikken later stapte onze draagster met haren last bij E.H. De Deken binnen, die daar dichtbij woonde.

Een paar duizend dezer sluikbladen moesten naar Antwerpen. Daar zorgde een broeder van E. H. De Deken voor, die ze persoonlijk te Brussel kwam afhalen. Op zekere tijdstippen was het nazicht op den trein Brussel-Antwerpen zoo streng dat onze sluikhandelaar het geraadzaam oordeelde zekere voorzorgen te nemen, en, hij werd te voorzichtig! Hij verstuurde het pak per beurtschip van Brussel-Groendreef naar een ledigstaande huis in Antwerpen op het oud adres van den vroegeren bewoner. Maar... de bode, die bij de aankomst de pakken moest uitdeelen, wist dat het huis onbewoond was en kwam de te bestellen waar niet aan het opgegeven adres aanbieden.

Toen Mr De Deken, broeder, op den duur aan het uitdeelingsbureau op inlichtingen uitging, kreeg hij het pak in zijn bezit en de bladen werden uitgedeeld zooals naar gewoonte.

Wat is er daarna gebeurd? — Dat weten we niet. — Had men het pak geopend en de Gestapo verwittigd? Of was er bij de uitdeeling iemand betrapt geweest? 't Is ons nog een raadsel.

Op 4den Februari 1943, werd de Hr Van Gorp aangehouden; op 5den Februari, dhr De Deken (broeder) met zijn echtgenoot en een 40-tal propagandisten; op 6den Februari werd Eerw. H. De Deken door een tot nu toe niet gekend persoon verwittigd dat er gevaar dreigde en hij kon het hazenpad kiezen.

Hij deed al het mogelijke om de vrienden medewerkers te verwittigen van het dreigend gevaar.

Van het verloop van het rechtsgeding dat daarop volgde weten we tot op heden niet veel. Alleenlijk staat het vast dat de kranige, vaderlandsche, anti-Duitsche houding van Mr en Mw Jos. De Deken op het krijgsgerecht den eerbied heeft afgedwongen van de Duitsche officieren-rechters en dat die houding Jos. De Deken, als bijzonderste beschuldigde, van den kogel heeft gered.

Toch heeft de uitslag ons pijnlijk getroffen :

Mr De Deken kreeg vijf jaar tuchthuisstraf; zijn echtgenoot werd vrijgelaten; nog vijf andere heeren werden veroordeeld waaronder één, de heer Van Gorp, tot de doodstraf verwezen werd. Zijne terechtstelling werd ook door Radio-België te Londen aangekondigd. We veronderstellen dat deze heer strenger werd beoordeeld dan de anderen, omdat hij officier was geweest en als vrijgestelde krijgsgevangene had moeten